

THE CONCEPTUAL FIELD „GLÜCK“
IN THE GERMAN LANGUAGE DISCOURSE
КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПОЛЕ „GLÜCK“ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Анжела АГАПІЙ, Валентина КОВАЛЬЧУК, Ольга ЛЕХ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
a.aharpi@chnu.edu.ua, kovalchuk.valentuna.@chnu.edu.ua, o.lekh@chnu.edu.ua
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-3006-4158>
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-4070-4742>

The present paper pays a special attention to such terms as “concept” and “conceptual field”, which play an extremely important role in understanding the processes of conceptualization of the reality in human cognition. The interpretation of the conceptual field as a fixed grouping of typologically and semantically homogeneous and hierarchically arranged concepts is substantiated in the study.

The principles of modeling the conceptual field “Glück” in the German language discourse are considered. The means of verbalization of the concept “Glück”, namely a set of nominal lexemes for designating positive emotions (the lexeme “Glück” and its synonyms registered in the texts: *Glück, Freude, Geschick, Heil, Hochgefühl, Schwein, Segen, Wonne*) are under investigation. Based on the analysis of collocations of positively marked emotive nouns with verbs that cover certain areas in the conceptual field under study, the structure of the conceptual field “Glück” in the German language discourse is modeled. The conceptual areas constituting the core, the near and the far periphery are outlined. The degree of connection between different conceptual areas is determined and the areas exhibiting strong, medium or weak connection are found. Correlations between the conceptual areas have been established, each of which, forming figures of various configurations, is considered as a single conceptual complex.

The use of methods of structural linguistics in the study of conceptual processes made it possible to obtain relevant objective data on the actualization of the emotional concept “Glück” in the German fiction of the 20th century.

In summary, the author’s interpretation of the term “conceptual field” is suggested, which is defined as a set of conceptual spheres (areas) connected by systemic, interrelated and complementary relations, which is represented by the lexical field units (words) and within which units of the lexical level function and realize their meanings.

The structure of the conceptual field “Glück” has been determined. The following conceptual areas constitute the core: “verbs of movement and displacement”, “verbs designating occurrence or appearance” and “verbs of spatial localization”. The near periphery is formed by: “action verbs”, “relational semantics verbs”, “stative, processual verbs”, “verbs of being”, and “verbs of mental and social actions of the subject.” The far periphery includes the following conceptual areas: “verbs of sounding and onomatopoeia”, “characterization verbs”, and “modal verbs”.

Key words: concept, verbalizers, correlation analysis, conceptual field, conceptual area, core, periphery.

У науковій розвідці особливу увагу приділено термінам „концепт“ та „концептуальне поле“, які відіграють надзвичайно важливу роль у розумінні процесів концептуалізації навколишнього світу у свідомості людини. Обґрунтовується трактування концептуального поля як стійкого угруповання типологічно й семантично однорідних та ієрархічно впорядкованих концептів.

Розглядаються принципи моделювання концептуального поля „Glück“ в німецькомовному дискурсі. Досліджуються засоби вербалізації концепту „Glück“, а саме: набір іменникових лексем на позначення позитивних емоцій (лексема „Glück“ та зафіксовані в текстах синоніми до неї: *Glück, Freude, Geschick, Heil, Hochgefühl, Schwein, Segen, Wonne*). На основі аналізу сполучень позитивно маркованих емотивних іменників з дієсловами, які покривають певні ділянки в досліджуваному концептуальному полі, реконструюється структура концептуального поля „Glück“ у німецькомовному дискурсі. Відмічено концептуальні ділянки, які становлять ядро, а також ближню та дальню периферію. Визначено ступінь зв'язку між різними концептуальними ділянками і виявлено ділянки, які демонструють сильний, середній або слабкий зв'язок. Встановлено кореляційні зв'язки між концептуальними ділянками, кожна з яких, утворюючи фігури різної конфігурації, розглядається як

єдиний концептуальний комплекс. Залучення методів структурної лінгвістики при дослідженні концептуальних процесів забезпечило отримання релевантних об'єктивних даних про актуалізацію емоційного концепту „Glück“ в німецькій художній прозі ХХ століття.

У підсумку пропонується власне розуміння терміну „концептуальне поле“, яке трактується як сукупність концептуальних сфер (концептуальних ділянок), поєднаних системними, взаємозалежними та взаємодоповнювальними відношеннями, яке покривається одиницями лексичного поля (словами) і в межах якого функціонують і реалізують свої значення одиниці лексичного рівня.

Визначено структуру концептуального поля „Glück“: ядро складають концептуальні ділянки „дієслова руху та переміщення“, „дієслова на позначення виникнення, появи, настання“ та „дієслова просторової локалізації“. Близню периферію формують: „дієслова дії“, „дієслова релятивної семантики“, „дієслова стану, процесу“, „дієслова буття“, „дієслова ментальних та соціальних дій суб'єкта“. До дальньої периферії належать такі концептуальні ділянки: „дієслова звучання та звуконаслідування“, „дієслова характеристики“, „модальні дієслова“.

Ключові слова: концепт, вербалізатор, кореляційний аналіз, концептуальне поле, концептуальна ділянка, ядро, периферія.

Вступ. Актуальність нашої розвідки зумовлюється кількома факторами: по-перше, питанням організації лексики людини, які стосуються особливостей мовного вираження концептуальної картини світу з позицій антропоцентричного підходу, приділяється в останні десятиліття все більше уваги в мовознавчих студіях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців; по-друге, спостерігається значний інтерес сучасної лінгвістичної науки до проблем концептуалізації різних емоційних станів людини. Виокремлення та аналіз концептуального поля „Glück“, яке становить об'єкт дослідження в даній роботі, є, на наш погляд, доцільним та актуальним, оскільки емоційний концепт „Glück“ належить до тих концептів, які, як переконливо зазначає З. Г. Коцюба (*Коцюба, 2012, с. 264*), у побутовій свідомості носіїв як слов'янських, романських, так і германських мов займає особливий статус, бо належить до тієї універсальної ціннісної домінанти, яка формує не лише каркас ієрархії цінностей у всіх культурах, але є однією з відправних точок при ступенюванні інших універсальних і національних цінностей.

Новизна дослідження зумовлюється поєднанням методів структурної лінгвістики та надбань когнітивної лінгвістики при виокремленні концептуального поля „Glück“ у німецькомовному дискурсі як структурованого угруповання. Предметом дослідження є мовні засоби вербалізації концептуального поля „Glück“, його зміст і структура в сучасному німецькомовному дискурсі. Мета розвідки полягає в моделюванні, структуруванні та системному описі концептуального поля „Glück“ крізь призму взаємозв'язку мови й мислення та у встановленні засобів його вербалізації. Для досягнення визначеної мети реалізується низка дослідницьких завдань, а саме: а) моделювання і характеристика концептуального поля „Glück“; б) визначення його структури.

Матеріал дослідження – дані суцільної вибірки з творів німецькомовної художньої прози ХХ століття загальним обсягом понад 1,5 млн. слововживань, а саме: Christoph Ransmayr „Die letzte Welt“, „Die Schrecken des Eises“, „Morbus Kitahara“, Günter Grass „Die Blechtrommel“, „Das Treffen in Talgte“, „Grimms Wörter“, „Katz und Maus“, Herta Müller „Atemschaukel“, Thomas Brussig „Am kürzeren Ende der Sonnenallee“, Elfriede Jelinek „Die Liebhaberinnen“, „Die Klavierspielerin“, Ingo Schulze „Simple Storys“, „33 Augenblicke des Glücks“, Bernhard Schlink „Liebesfluchten“, Selbst Justiz“, Katja Lange-Müller „Böse Schafe“.

При дослідженні процесів концептуалізації навколишнього світу у свідомості людини важливу роль відіграє трактування поняття «концепт». Попри те, що „концепт“ є однією з основних одиниць в когнітивній лінгвістиці, цей феномен, як пише А. М. Приходько (*Приходько, 2013, с. 13*), все ще не знайшов свого однозначного і несуперечливого визначення. На думку О. М. Лащук це свідчить „не стільки про відсутність єдності поглядів стосовно його природи і функцій, скільки про багатство його ознак і властивостей“ (*Лащук, 2021, с. 24*). Так, когнітолог М. Шварц визначає „концепт“ як елементарну ментально організовану одиницю, яка виконує функцію зберігання знань про світ в абстрактному форматі (*Schwarz, 1996, с. 55*). А. П. Мартинюк стверджує, що „концепт“ – це колективне знання, що пройшло крізь особистий досвід і емоційно-оцінне переживання, об'єктивоване в матеріальних продуктах діяльності соціальних інститутів (культури, мистецтва,

літератури, ЗМІ тощо), яким в процесі соціалізації оволодівають чи його присвоюють і тим самим суб'єктивують, внаслідок чого стає реальною формою свідомості індивідуума (*Мартинюк, 2009, с. 34*). Н. Г. Єсипенко наголошує: ціла низка дослідників розглядає концепт як „багатовимірний мисленнєвий конструкт, що відображає процес пізнання світу, результати людської діяльності, досвід і знання про світ“ (*Єсипенко, 2009, с. 163*). Науковці В. І. Карасик та Г. Г. Слишкін розглядають концепт як багатомірне смислове утворення, яке має ціннісний, образний (образно-перцептивний і образно-метафоричний) і поняттєвий (фактуальний) компоненти (*Карасик і Слишкін, 2001, с. 14*).

Вважатимемо в цій праці услід за Ю. С. Степановим, що концепт – „це пучок уявлень, понять, знань, асоціацій, які супроводжують слово“ (*Степанов, 2001, с. 43*). У вивченні форм та способів вербалізації різних ділянок концептуального простору в сучасній лінгвістичній науці накопичено значний досвід, який свідчить про ефективність використання польового підходу при вивченні різних сегментів концептуального простору. Отже, постає питання, що ж являє собою „концептуальне поле“?

Оскільки у мовознавстві існують різні тлумачення цього терміну, вважаємо за потрібне зупинитися на деяких з них.

Як відомо, концепти не функціонують ізольовано, вони вступають у різноманітні взаємовідношення один з одним, утворюючи концептуальні угруповання, що організовані особливим чином і які прийнято називати концептуальними полями. Осовська І. М., погоджуючись із думкою багатьох дослідників, стверджує, що концептополе – це область знань, що складається з концептів, які за певними ознаками знаходяться в системних відношеннях подібності, різниці, ієрархії (*Осовська, 2012, с. 254*). А Ломоносова Ю. Є. підкреслює, що концептуальне поле – це не просто сукупність концептів, ознаки яких впорядковані за певною ієрархією, а система взаємопов'язаних когнітивних структур, що перетинаються, які репрезентуються у мовній картині світу через різні способи номінації (*Ломоносова, 2008, с. 5*).

Концептуальне поле, на думку більшості лінгвістів, має розгалужену структуру, починаючи від найдрібніших часток смислу, сем, та закінчуючи мікроконцептами та цілими сегментами – жанровим, фразеологічним, асоціативно-семантичним тощо, що дозволяє розглядати його як складне когнітивне утворення (*Лех і Агапій, 2017, с. 24*). Таким чином, воно включає в себе кілька концептуальних шарів-сегментів, які відображають його розвиток та зв'язки з іншими концептуальними полями.

Ключевська А. Ю. вважає, що концептуальне поле являє собою об'ємну, складну ментальну структуру, у складі якої виокремлюються взаємопов'язані компоненти, які вербалізують різні аспекти поля (*Ключевська, 2001*). Концептуальне поле є змістовою категорією, яка зафіксована в мовних одиницях картини світу. З точки зору Долгової І. А., лінгвокультурні концепти утворюють концептуальні поля – комплексні смислові утворення, які включають декілька концептів, що об'єднуються спільними ознаками (*Долгова, 2006*). На думку Приходька А. М., концептуальне поле є стійким угрупованням типологічно й семантично однорідних та ієрархічно впорядкованих концептів (*Приходько, 2008*). Слід наголосити також, що науковець розмежує концептополя макро- та мікрорівня.

Враховуючи попередній досвід лінгвістичних досліджень, вважатимемо концептуальним полем сукупність концептуальних ділянок, поєднаних системними, взаємозалежними та взаємодоповнювальними відношеннями, що покриваються одиницями лексичного поля (словами), і в межах якого функціонують і реалізують свої значення одиниці лексичного поля (*Лех, 2008, с. 5*).

Методи дослідження. Рівень сучасних наукових розвідок дозволяє представити структуру концептуального поля за допомогою статистичних методів. Методика була розроблена представниками лінгвістичної школи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та успішно використовувалась у дослідженнях В. В. Левицького, О. С. Лех, А. П. Агапій, Л. В. Маковічук та ін. (*Левицький і Лех, 2008; Лех, 2008; Лех і Агапій, 2017; Лех і Маковічук, 2019*).

За допомогою кореляційного аналізу визначається структура концептуального поля „Glück“ в німецькомовному дискурсі.

Результати та обговорення. Оскільки вербалізація концепту, в принципі, можлива через його співвідношення з будь-яким денотативним чи сигніфікативним класом, будемо вважати засобами вербалізації концепту „Glück“ набір іменникових лексем на позначення позитивних емоцій. Виходячи з цього теоретичного і методологічного міркування, можна застосувати статистичні методи, а саме кореляційний аналіз, який дозволяє проаналізувати концептуальне поле „Glück“.

Фактичним матеріалом для даного дослідження слугувала, як зазначалось вище, суцільна вибірка лексеми „Glück“ та її синонімів із сучасної німецькомовної літератури. В тлумачному словнику „Duden“ зафіксовано близько 20 синонімів до іменникової лексеми „Glück“. Однак не всі вони траплялись у досліджуваних нами текстах. Таким чином аналізувались наступні лексеми: *Glück, Freude, Geschick, Heil, Hochgefühl, Schwein, Segen, Wonne*.

У тексті достатньо великого обсягу були зафіксовані всі сполучення позитивно маркованих емотивних іменників з дієсловами. Виділені підкласи дієслів, з якими вживались досліджувані іменники, покривають певні концептуальні ділянки в концептуальному полі „Glück“. Визначення зв'язків між виділеними підкласами дієслів дозволяє реконструювати тим самим структуру концептуального поля. Для статистичної обробки отриманих даних найбільш ефективним є кореляційний аналіз, результати якого дозволяють дослідити структуру концептуального поля, визначити його центр та периферію, виявити силу зв'язку між окремими ділянками, які формують досліджуване концептуальне поле.

Слід зауважити, що серед різних класифікацій дієслів (Г. Брінкманн, І. Р. Вихованець, Т. А. Кільдебекова, С. В. Кійко, О. І. Леута, В. М. Русанівський, Г. Хельбіг та ін.) в запропонованому дослідженні за основу обрано наступну семантичну класифікацію (Душлева, 2008, с. 2), яка складається з 12 підкласів. Усі дієслова, зафіксовані у словосполученнях з зазначеними вище іменниками, були розподілені на 12 лексико-семантичних підкласів:

1) Дієслова дії (дієслова загальної фізичної дії, дієслова на позначення дії, яка спричиняє зміни в об'єкті, дієслова на позначення дії, яка створює об'єкт).

2) Дієслова руху та переміщення.

3) Дієслова релятивної семантики (дієслова ставлення, дієслова впливу, посесивні дієслова, дієслова залежності).

4) Дієслова стану і процесу (дієслова психічного стану, дієслова фізіологічного стану, дієслова на позначення переходу із одного стану в інший, дієслова на позначення фізіологічних процесів).

5) Дієслова ментальних і соціальних дій суб'єкта (дієслова фізичної чи інтелектуальної діяльності або відпочинку, дієслова мовлення, дієслова мислення, дієслова пізнання, дієслова сприйняття).

6) Дієслова звучання та звуконаслідування.

7) Дієслова буття.

8) Дієслова на позначення виникнення, появи, настання.

9) Дієслова характеристики (позначення кваліфікативних властивостей особи, позначення зовнішнього вияву ознаки дії або стану, позначення зменшення або збільшення вияву ознаки).

10) Дієслова просторової локалізації.

11) Модальні дієслова (волевияву, бажання, наміру, можливості).

12) Фазові дієслова.

Для вирішення сформульованих вище завдань ми скористалися даними таблиці 1, яка містить інформацію про зв'язки іменників-вербалізаторів концепту „Glück“ з різними підкласами дієслів.

Таблиця 1

Зв'язки досліджуваних іменників з лексико-семантичними підкласами дієслів

№	Іменники Підкласи дієслів	Glück	Freude	Geschick	Gunst	Heil	Hoch- gefühl	Schwein	Segen	Wonne	Всього
1.	Дієслова дії	36	16		2				6		60
2.	Дієслова руху та переміщення	5	6				1				12
3.	Дієслова релятивної семантики	35	8								43
4.	Дієслова стану, процесу	4	2				2				8
5.	Дієслова ментальних та соціальних дій суб'єкта	22	13		2						37
6.	Дієслова звучання та звуконаслідування	2									2
7.	Дієслова буття	31	15			2		1	2	2	53
8.	Дієслова на позначення появи, настання	3	4		2				1		10
9.	Дієслова характеристики	1				1					2
10.	Дієслова просторової локалізації		2								2
11.	Модальні дієслова	19	2	3	2				6		32
12.	Фазові дієслова	1	4								5
	Всього	159	72	3	8	3	3	1	15	2	266

Дана таблиця ілюструє зв'язки іменників-вербалізаторів концепту „Glück“ з лексико-семантичними підкласами дієслів. Для здійснення кореляційного аналізу потрібно розвернути її на 90 градусів так, щоб її стовпці стали рядками. Наступний крок – це кореляційний аналіз. При цьому рядок „всього” і буде являти собою розподіл частот в інваріантному семантичному підкласі. При знаходженні величин коефіцієнтів кореляції кожного з виділених підкласів 1–12 один з одним, а потім кожного з цих підкласів з підкласом-інваріантом, отримуємо дані для вирішення поставлених нами задач. Результати проведеного статистичного аналізу представлені в таблиці 2. Статистичну значимість мають коефіцієнти з величиною 0,58 ($P = 0,05$) і 0,71 ($P = 0,01$).

Таблиця 2

Величини коефіцієнтів кореляції між підкласами дієслів

№	Підкласи дієслів	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1.	Дієслова дії	x	0,83	0,96	0,86	0,97	0,90	0,98	0,76			0,90	0,51
2.	Дієслова руху та переміщення		x	0,74	0,83	0,90	0,57	0,86	0,87	0,27	0,73	0,54	0,87
3.	Дієслова релятивної семантики			x	0,87	0,94	0,97	0,97	0,62	0,62	0,10	0,92	0,34
4.	Дієслова стану, процесу				x	0,87	0,80	0,87	0,62	0,43	0,28	0,72	0,48
5.	Дієслова ментальних та соціальних дій суб'єкта					x	0,84	0,98	0,82	0,49	0,42	0,81	0,63

6.	Дієслова звучання та звуконаслідування					x	0,89	0,46	0,66	-0,12	0,94	0,12
7.	Дієслова буття						x	0,74	0,57	0,32	0,85	0,54
8.	Дієслова на позначення появи, настання							X	0,14	0,70	0,52	0,82
9.	Дієслова характеристики								x	-0,18	0,55	0,02
10.	Дієслова просторової локалізації									x	-0,09	0,96
11.	Модальні дієслова										x	0,14
12.	Фазові дієслова											x

Слід зауважити, що номер стовпчика означає порядковий номер підкласу дієслів списку: 1 – дієслова дії, 2 – дієслова руху та переміщення тощо.

Тепер визначимо величину, на якій знаходиться кожна концептуальна ділянка. Для цього віднімемо від 1 величину коефіцієнта. Так, наприклад, відстань ділянки № 7 „дієслова буття” дорівнюватиме $1 - 0,54 = 0,46$, ділянки № 2 „дієслова руху та переміщення” – $1 - 0,87 = 0,13$. Чим більша величина коефіцієнта кореляції, тим ближче до семантичного інваріанта знаходиться концептуальна ділянка. Вважатимемо, що всі ділянки, які знаходяться на відстані від 0 до 0,35, формуватимуть центр концептуального поля. Ділянки, що знаходяться на відстані від 0,36 до 0,7, утворять ближню периферію. А концептуальні ділянки, що знаходяться на відстані від 0,71 до 0,99, складуть дальню периферію концептуального поля. Таким чином, до ядра ми можемо віднести ділянки „дієслова руху та переміщення” (0,13), „дієслова на позначення виникнення, появи, настання” (0,18) та „дієслова просторової локалізації” (0,04).

Ближню периферію формують концептуальні ділянки „дієслова дії” (0,49), „дієслова релятивної семантики” (0,66), „дієслова стану, процесу” (0,52), „дієслова буття” (0,46), „дієслова ментальних та соціальних дій суб’єкта” (0,37). До дальньої периферії належать концептуальні ділянки „дієслова звучання та звуконаслідування” (0,88), „дієслова характеристики” (0,98), „модальні дієслова” (0,86). Але потрібно відмітити, що між частотністю та приналежністю до ядра не існує прямої залежності. До ядра концептуального поля „Glück” належать загалом не найчастотніші підкласи дієслів. Найчастотніші підкласи дієслів, а саме „дієслова дії” (60) та „дієслова буття” (53) входять до ближньої периферії. Проаналізувавши таблицю 2, можемо констатувати, що концептуальні ділянки поля пов’язані між собою великою кількістю зв’язків: сильних, середніх та слабких. Слабкими вважатимемо зв’язки з показниками нижчими від 0,56, середніми – з показниками від 0,58 до 0,70, сильними – з показниками більшими за 0,71.

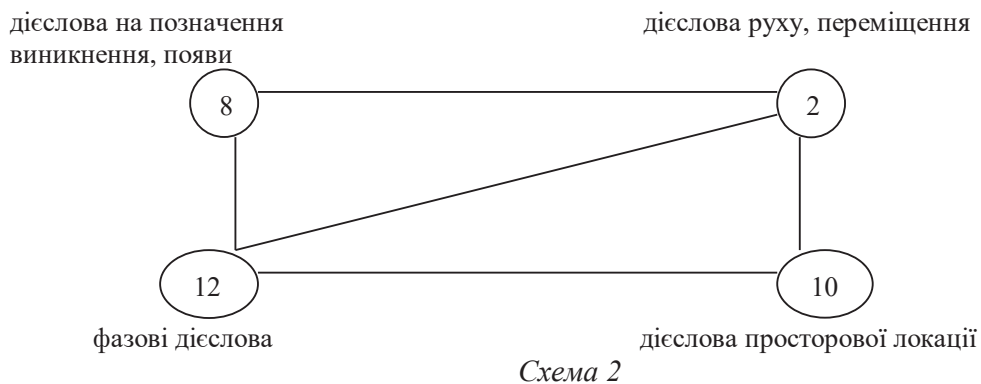
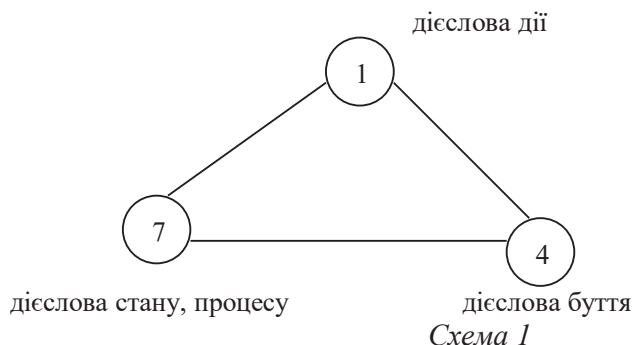
Найбільшою кількістю сильних зв’язків відмічені концептуальні ділянки № 1 (дієслова дії), 2 (дієслова руху), 5 (дієслова ментальних та соціальних дій суб’єкта) (по 8 зв’язків); № 3 (дієслова релятивної семантики), 4 (дієслова стану, процесу), 7 (дієслова буття) (по 7 зв’язків); № 6 (дієслова звучання та звуконаслідування), 11 (модальні дієслова) (по 6 зв’язків).

Як бачимо, велику кількість сильних зв’язків зафіксовано не тільки для найчастотніших концептуальних ділянок. Так, наприклад, низькочастотні та середньочастотні ділянки характеризуються великою кількістю сильних зв’язків: ділянка „дієслова руху та переміщення” є низькочастотною (12 лексичних одиниць), проте вона встановлює 8 сильних зв’язків; ділянка „дієслова стану та переміщення” (8 лексичних одиниць) відмічена сімома сильними зв’язками; ділянка „дієслова звучання та звуконаслідування” (2 лексичні одиниці) характеризується шістьма сильними зв’язками. Середньочастотні ділянки дієслова релятивної семантики (43 лексичні одиниці), дієслова ментальних та соціальних дій суб’єкта (37 лексичних одиниць), модальні дієслова (32 лексичні одиниці) виявляють відповідно 7, 8, 6 сильних зв’язків. При цьому високочастотна концептуальна ділянка дієслова буття (53 лексичних одиниці) демонструє лише п’ять сильних зв’язків.

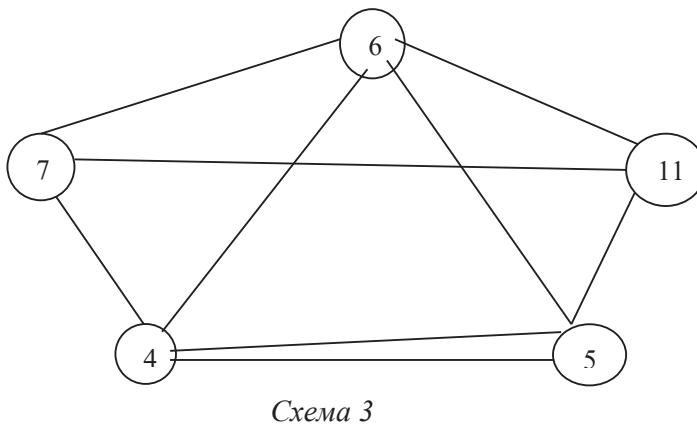
Нами не встановлено сильних зв’язків для низькочастотної ділянки дієслів характеристики (2 лексичні одиниці). Для неї характерні середні та слабкі зв’язки.

Отже, можна зробити висновок, що не завжди ділянки з найбільшою кількістю сильних зв'язків і з високою частотою вживання належать до ядра поля. Потрібно відмітити, що до ядра можуть входити також низькочастотні ділянки, і ті, що встановлюють малу кількість зв'язків. Зокрема, до ядра входять ділянки „дієлова руху та переміщення” (частота вживання 12; кількість зафіксованих сильних зв'язків – 8) та „дієлова просторової локалізації” (частота вживання 2; кількість зафіксованих сильних зв'язків – 2).

У концептуальному полі „Glück” спостерігається тенденція до формування окремих мікроструктур різних конфігурацій. До прикладу виділимо конфігурації у вигляді трикутника, чотирикутника, п'ятикутника та шестикутника. До таких відносяться мікроструктури, що утворені з ділянок 1 + 4 + 7; 2 + 8 + 10 + 12; 4 + 5 + 6 + 7 + 11; 1 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 та інші.

- 4 – дієлова стану, процесу;
- 5 – дієлова ментальних та соціальних дій суб'єкта;
- 6 – дієлова звучання та звуконаслідування;
- 7 – дієлова буття;
- 11 – модальні дієлова.

- 1 – дієслова дії;
- 3 – дієслова релевантної семантики
- 4 – дієслова стану, процесу;
- 5 – дієслова ментальних та соціальних дій суб'єкта;
- 6 – дієслова звучання та звуконаслідування;
- 7 – дієслова буття.

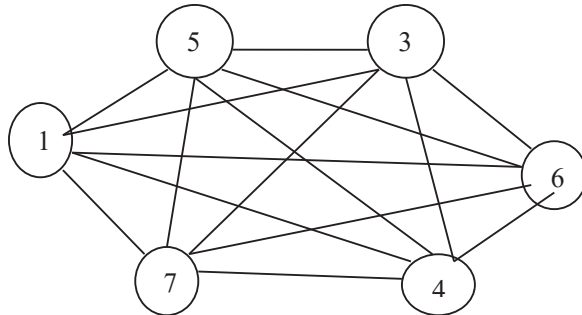

Схема 4

Можна припустити, що кожна з трикутних фігур являє собою деякий мікроінваріант, оскільки очевидний зв'язок між її елементами. Так, ділянки „дієслова дії”, „дієслова ментальних та соціальних дій суб'єкта”, „дієслова релевантної семантики”, „дієслова звучання та звуконаслідування”, „дієслова стану, процесу”, „дієслова буття” – єдині семантичні комплекси, елементи яких пов'язані відношеннями додаткової дистрибуції.

Висновки. 1. Концептуальне поле ми розглядаємо як сукупність концептуальних сфер (концептуальних ділянок), поєднаних системними, взаємозалежними та взаємодоповнювальними відношеннями, яке покривається одиницями лексичного поля (словами) і в межах якого функціонують і реалізують свої значення одиниці лексичного поля. 2. Структуру концептуального поля можна дослідити за допомогою кореляційного аналізу. 3. Концептуальне поле „Glück” – це структурована система, що складається з ядра та периферії, яка в свою чергу поділяється на ближню і дальню. 4. До ядра концептуального поля „Glück” у німецькомовному дискурсі відносяться концептуальні ділянки: „дієслова руху та переміщення” (0,13), „дієслова на позначення виникнення, появи, настання” (0,18) та „дієслова просторової локалізації” (0,04). Ближню периферію формують: „дієслова дії” (0,49), „дієслова релевантної семантики” (0,66), „дієслова стану, процесу” (0,52), „дієслова буття” (0,46), „дієслова ментальних та соціальних дій суб'єкта” (0,37). Дальню периферію покривають такі концептуальні ділянки: „дієслова звучання та звуконаслідування” (0,88), „дієслова характеристичні” (0,98), „модальні дієслова” (0,86). 5. Концептуальні ділянки поєднані між собою кореляційними відношеннями та утворюють фігури різної конфігурації, кожна з яких розглядається як єдиний концептуальний комплекс.

Список літератури

Коцюба З. Г. Концептуалізація щастя в побутовій свідомості слов'ян, германців і романців (на матеріалі паремій). *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. Запоріжжя, 2012, №1. С. 264–268.

Приходько А. Н. Концепты и концептосистемы : монографія. Днепропетровск : Белая Е. А., 2013. 307 с.

Лащук О. М. Об'єктивація і дискурсивна актуалізація бінарних концептів Nähe та Distanz : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Луцьк, Запоріжжя, 2021. 251 с.

Schwarz M. Einführung in die kognitive Linguistik : Monographie. Tübingen – Basel : Francke, 1996. 238 S.

Мартинюк А. П. Перспективи дискурсивного напряму дослідження концептів. *Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. Харків, 2009, № 837. С. 14–18.

- Єсипенко Н. Г. Об'єктивація художніх концептів у пригодницькому романі. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*. Чернівці, 2009. Вип.430. С. 162–173.
- Антологія концептів. *Словарь* / под ред.: В. И. Карасика, И. А. Стернина. Том 1. Волгоград : Парадигма, 2005. Т.1. 352 с.
- Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры. М. : Академ.Проект, 2001. 990 с.
- Осовська І. М. Зовнішня структура концепту Familie як метахону концептополя Familienbeziehungen. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*. Чернівці, 2012. Вип. 630–631. С. 253–263.
- Ломоносова Ю. Е. Концептуальное поле „Атмосферные явления“ во французкой языковой картине мира : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05. Воронеж, 2008. 25 с.
- Лех О. С., Агапій А. П. Концептуальне поле „Rede“ як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівці, 2017. Вип. 5 (14). С. 22–34.
- Ключевская А. Ю. Концептуальное поле «Агрессия» как объект лингвистического исследования. *Известия Российского гос.пед.ун-та имени А. И. Герцена*, 2011. Вып. 131. С. 177–185.
- Долгова И. А. Концептуальное поле „терпение“ в английской и русской лингвокультурах : дис. ... канд. филол. наук :10.02.20. Волгоград, 2006. 205 с.
- Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики : монографія. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
- Лех О. С. Семантика, синтагматика, парадигматика прикметників на позначення розміру в німецькій мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2008. 263 с.
- Левицкий В. В., Лех О. С. Концептуальное поле Размера в немецком языке и методы его исследования. *Studia Germanica et Romanica: Иноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання: Науковий журнал*. Донецьк, 2008. Т.5. №2 (14). С. 40–56.
- Лех О., Маковійчук Л. Концептуальне поле FRAU в контексті вивчення мовної ментальності. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2019. Вип. 23. Том 2. С. 41–45.
- Duden. URL: <http://www.duden.de>.
- Дишлева С. М. Адвербіальна дистрибуція лексико-семантичних груп українських дієслів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2008. 20 с.

References

- Kotsiuba, Z. H. (2012). Kontseptualizatsiia shehstia v pobutovii svidomosti slovia, hermantsiv i romantsiv (na materialii paremii). [Conceptualization of happiness in the everyday consciousness of Slavs, Germans and Romans (on the material of paremias)] *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky*. Zaporizhzhia.1, 264–268.
- Prykhodko, A. N. (2013). *Contsepty i contseptosystemy* [Concepts and concept systems]: monograph. Dnepropetrovsk: Belaya E. A.
- Lashchuk, O. M. (2021). *Obiektivatsiia i dyskursyvna aktualizatsiia binarnykh kontseptiv Nähe ta Distanz* [Objectification and discursive actualization of binary concepts Nähe and Distanz] : dys. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Lutsk, Zaporizhzhia.
- Martyniuk, A. P. (2009). Perspektivy dyskursyvnoho napriamu doslidzhennia kontseptiv [Prospects for the discursive direction of the research of concepts]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*. 837, 14–18.
- Yesypenko, N. H. (2009). *Obiektivatsiia khudozhnikh kontseptiv u pryhodnytskomu romani* [Objectification of artistic concepts in an adventure novel]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Hermanska filolohiia*. Chernivtsi, 430, 162–173.
- Antolohiia kontseptov. Slovar* (2005). [Antology of concepts. Dictionary] / pod red.: V. I. Karasika, I. A. Sternina. Volhohrad: Paradihma.
- Stepanov, Yu. S. (2001). *Konstanty: Slovar russkoi kultury* [Constants: Dictionary of the Russian Culture]. Moscow: Akadem.Proekt.
- Osovska, I. M. (2012). Zovnishnia struktura kontseptu Familie yak metakhonu kontseptopolia Familienbeziehungen [The external structure of the concept Familie as a metahon of the conceptual field of Familienbeziehungen]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Hermanska filolohiia*. Chernivtsi, 630–631, 253–263.

Lomonosova, Yu. E. (2008). *Kontseptualnoie pole „Atmosfernye yavleniia vo frantsuzkoi yazykovoi kartine mira: avtoref. dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.05.* [The conceptual field „Atmospheric phenomena“ in the French linguistic world view]. Voronezh.

Lekh, O. S., Ahapii, A. P. (2017). Kontseptualne pole „Rede” yak obiekt linhvistychnoho doslidzhennia [The conceptual field “Rede” as an object of linguistic research]. *Aktualni problemy romano-hermanskoi filolohii ta prykladnoi linhvistyky*. Chernivtsi, 5 (14), 22–34.

Kliuchevska, A. Yu. (2011). Kontseptualnoie pole „Ahressiia” kak obiekt linhvisticheskoho issledovaniia [The conceptual field “Aggression” as an object of linguistic research.]. *Izvestiia Rossiiskoho hos. ped. un-ta imeni A. I. Hertseny, 131, 177–185.*

Dolhova, I. A. (2006). *Kontseptualnoie pole “Terpeniie” v anhliiskoi i russkoi linhvokulturakh* [The conceptual field of “Patience” in English and Russian linguistic cultures]: dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.20. Volhohrad.

Prakhodko, A. V. (2008). *Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvni paradyhmi linhvistyky* [Concepts and concept systems in the cognitive-discursive paradigm of linguistics]: monograph. Zaporizhzhia: Premier.

Lekh, O. S. (2008). *Semantyka, syntahmatyka, paradyhmatyka prykmetnykiv na poznachennia rozmiru v nimetskii movi* [Semantics, syntagmatics, paradigmatics of adjectives on size designation in German]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Chernivtsi.

Levitskii, V. V., Lekh, O. S. (2008). Kontseptualnoie pole razmera v nemetskom yazyke i metody yeho issledovaniia [The conceptual of size in the German language and methods of its research]. *Inozemni movy. Zarubizhna literatura. Metodyka vykladannia: Naukovyi zhurnal*. Donetsk. 2 (14), 40–56.

Lekh, O. S., Makoviichuk, L. (2019). Kontseptualne pole Frau v konteksti vuvchennia movnoi mentalnosti [The conceptual field Frau in the context of studying of language mentality]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskii zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka*. Drohobych. Vyp.23. Tom 2, 41–45.

Dyshleva, S. M. (2008). *Adverbialna dystrybutsiia leksyko-semantychnykh hrup ukrainskykh diiesliv* [Adverbial distribution of lexical and semantic groups of Ukrainian verbs]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv.

УДК 811.11’372

**STYLISTIC DEVICES IN REVEALING CHARACTERS’ EMOTIONS
AND WAYS OF THEIR TRANSLATION
СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ПРИ ПЕРЕДАЧІ ЕМОЦІЙ ПЕРСОНАЖІВ
ТА ЇХНІЙ ПЕРЕКЛАД**

Анастасія БОДНАРЧУК

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

a.senchuk@chnu.edu.ua

The present research focuses on the analysis of the most common stylistic devices that are used to depict characters’ emotions in two novels “Flowers for Algernon” (2006) and “The Minds of Billy Milligan” (1995) written by the American author Daniel Keyes. The patterns of translation of emotionally coloured extracts of the text where these stylistic devices have been used are analysed in this research. As stylistic devices are considered to be an integral part of the composition of works of fiction and they add emotional colouring and exert pragmatic influence on the readers, translators Viktor Shovkun and Olena Stusenko faced onerous work as their task was to find accurate equivalents and use translation transformations in order to avoid literal translation, achieve adequacy on all levels and preserve the stylistic colouring. Furthermore, it is worth mentioning that the translation should fully replace the original text and recipients should perceive the translated text as identical to the original even though stylistic devices and the emotional component of linguistic semantics are arduous to convey in translation. This research also concludes that translators most often resorted to lexical (concretization, generalization and modulation), lexico-grammatical (omission and addition) and grammatical (verbalization and nominalization) translation transformations to avoid literal